

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางในการเตรียมความพร้อม
ของภาคอุตสาหกรรมไทยอันเนื่องมาจากการเจรจา WTO รอบใหม่ที่กรุงโดฮา

(The WTO Doha Round of Trade Negotiations: Strategic Preparation of the Thai Industrial Sector)

กระบวนการระงับข้อพิพาท

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์

เสนอ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม

โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

พฤศจิกายน 2547

สารบัญ

	หน้า
กระบวนการระงับข้อพิพาท	11-1
1. กระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก.....	11-1
2. พัฒนาการของกระบวนการระงับข้อพิพาทในอดีต	11-2
3. ประเทศไทยกับกระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก.....	11-5
4. ประเด็นการเจรจาในรอบโดฮา	11-7
5. ข้อเสนอ	11-11
บรรณานุกรม.....	11-13

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ประเทศกำลังพัฒนากับการมีส่วนร่วมในกระบวนการระงับข้อพิพาท ในองค์การการค้าโลก	11-4
ตารางที่ 2 กรณีการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก	11-6

กระบวนการระงับข้อพิพาท

1. กระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก

กระบวนการระงับข้อพิพาทนับได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดสำหรับองค์การการค้าโลก เพราะหากปราศจากกระบวนการดังกล่าวแล้ว ความตกลงพหุภาคีด้านการค้าก็คงไม่มีความหมายเพราะการที่ประเทศสมาชิกจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงจะไม่มีบทลงโทษแต่อย่างใดซึ่งจะทำให้องค์การการค้าโลกไม่ต่างไปจากเวทีการค้าอื่นๆ เช่น เอเปค ที่การเปิดเสรีทางการค้าหรือการลงทุนอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจเท่านั้นทำให้ข้อตกลงไม่มีนัยสำคัญต่อรัฐสมาชิกเท่าใดนัก

กลไกการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลกมี 4 ขั้นตอนหลักดังต่อไปนี้

ก) การหารือ - ก่อนที่สมาชิกจะตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทที่เป็นทางการจะต้องหารือกันก่อน โดยคำขอหารือจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ระบุถึงมาตรการที่เป็นประเด็นข้อพิพาท และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งฝ่ายที่ถูกหารือจะต้องตอบคำขอภายใน 10 วัน และจัดให้มีการหารือภายใน 30 วัน หลังจากได้รับคำขอ หากไม่มีการหารือภายใน 30 วัน ประเทศที่ขอหารือสามารถขอให้ตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) เพื่อพิจารณาคัดสินคดีได้เลย ประมาณสามในสี่ของกรณีข้อพิพาทจะจบลงในช่วงต้นของการหารือ

ข) คณะผู้พิจารณา - ในกรณีที่ข้อพิพาทไม่สามารถยุติได้จากการหารือ คู่กรณีสามารถยื่นคำขอตั้งคณะผู้พิจารณาได้โดยจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรระบุว่ามีการหารือหรือไม่ ข้อเท็จจริง มาตรการที่เป็นประเด็นแห่งข้อพิพาท และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คณะผู้พิจารณาโดยทั่วไปแล้วจะมีองค์คณะ 3 คน เว้นแต่คู่พิพาทตกลงให้มี 5 คน หากไม่สามารถตกลงเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาได้ภายใน 20 วัน สมาชิกอาจขอให้ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การการค้าโลกคัดเลือกให้ สำหรับคดีระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว จะต้องมีการพิจารณาที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา 1 คน หากประเทศกำลังพัฒนาร้องขอ คณะผู้พิจารณาจะต้องพิจารณาคดีและทำรายงาน (Final Report) ให้เสร็จภายใน 6 เดือน ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จภายในกำหนดดังกล่าว จะต้องรายงานต่อองค์กรระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement Body: DSB) อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาในการดำเนินคดีและทำรายงานจะต้องไม่เกิน 9 เดือน DSB จะต้องรับรองรายงานดังกล่าวภายใน 60 วันนับแต่ Panel เวียนรายงานให้สมาชิกพิจารณา เว้นแต่ DSB มีมติเอกฉันท์ไม่รับรอง หรือมีการอุทธรณ์คำตัดสิน

ค) การอุทธรณ์ - ในกรณีที่สมาชิกที่เป็นคู่กรณีไม่พอใจในคำตัดสินของคณะผู้พิจารณา ก็สามารถอุทธรณ์แก่คณะอุทธรณ์ (Appellate Body) ได้ ซึ่งมีสมาชิก 7 คนมาจากการคัดเลือกโดยองค์การระงับข้อพิพาทและมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี คณะอุทธรณ์มีองค์คณะในการพิจารณา 3 คน และจะต้องใช้เวลาในการพิจารณาและทำรายงาน (Appellate Body Report) ไม่เกิน 60 วัน นับแต่วันที่แจ้งว่าจะมีการอุทธรณ์ถึงวันที่เวียนรายงานให้สมาชิกพิจารณา การอุทธรณ์ทำได้เฉพาะประเด็นข้อกฎหมายเท่านั้น และองค์การระงับข้อพิพาทจะต้องรับรองรายงานภายใน 30 วันนับแต่ Panel เวียนรายงานให้สมาชิกพิจารณา ทั้งนี้ คณะอุทธรณ์อาจมีคำตัดสินที่เหมือนหรือตรงกันข้ามกับคำตัดสินของคณะผู้พิจารณา หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงคำตัดสินในบางส่วนตามผลการวิเคราะห์ทางด้านกฎหมายก็ได้ คำตัดสินของคณะอุทธรณ์เป็นที่สิ้นสุดยกเว้นสมาชิกมีฉันทมติที่จะไม่รับรายงานของคณะอุทธรณ์

ง) มาตรการเยียวยา - สมาชิกที่แพ้คดีจะต้องปฏิบัติตามคำตัดสินของคณะผู้พิจารณาหรือคณะอุทธรณ์ทันทีหรือภายในระยะเวลาที่เหมาะสม (reasonable period of time) ซึ่งจะต้องไม่เกิน 15 เดือน หากไม่สามารถทำได้จะต้องเจรจากับสมาชิกที่ชนะคดีเพื่อให้การชดเชย (compensation) ที่เหมาะสม หากไม่สามารถตกลงกันได้ สมาชิกที่ชนะคดีอาจขอให้องค์การระงับข้อพิพาทอนุญาตให้งดเว้นการให้สิทธิประโยชน์ทางการค้าตามข้อตกลงทางการค้าที่มีอยู่ (suspend concessions) หรือใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้า (retaliation) กับสมาชิกที่แพ้คดี ซึ่งองค์การระงับข้อพิพาทจะต้องอนุญาตภายใน 30 วัน หลังสิ้นสุดระยะเวลาที่เหมาะสม เว้นแต่จะมีมติเอกฉันท์ไม่อนุญาตตามคำขอ หากสมาชิกที่แพ้คดีเห็นว่าระดับการตอบโต้ไม่เหมาะสม หรือตนได้ปฏิบัติตามคำตัดสินแล้ว สมาชิกที่แพ้คดีมีสิทธิขอให้คณะผู้พิจารณาทำการพิจารณาประเด็นดังกล่าวได้ โดยต้องทำคำตัดสินเรื่องดังกล่าวภายใน 60 วัน

2. พัฒนาการของกระบวนการระงับข้อพิพาทในอดีต

เดิมนั้น กรณีร้องเรียนจะได้รับการพิจารณาต่อเมื่อสมาชิกมีฉันทมติให้มีการจัดตั้งคณะพิจารณา (panel) ขึ้นมาเพื่อสอบสวนข้อร้องเรียนเท่านั้น ซึ่งทำให้สมาชิกที่ถูกร้องเรียนสามารถยับยั้งกระบวนการระงับข้อพิพาทได้โดยการปฏิเสธที่จะอนุมัติการจัดตั้งคณะพิจารณา นอกจากนี้แล้ว ในกรณีที่ประเทศที่ถูกร้องเรียนเป็นประเทศมหาอำนาจก็จะสามารถลื้อบบีหรือบีบบังคับให้สมาชิกอื่นๆ ปฏิเสธที่จะลงคะแนนเสียงด้วยทำให้ประเทศขนาดเล็กเสียเปรียบ การใช้มาตรการตอบโต้จึงมักจะไม่เกิดขึ้นในยุคของแกตต์

การเจรจารอบอุรุกวัยกำหนดให้การจัดตั้งคณะพิจารณาเป็นไปโดยอัตโนมัติยกเว้นในกรณีที่รัฐสมาชิกทุกรัฐมีฉันทมติที่จะไม่ให้มีการจัดตั้งคณะพิจารณาเท่านั้น ซึ่งทำให้ประเทศกำลังพัฒนาที่มีอำนาจต่อรองน้อยสามารถนำกรณีร้องเรียนเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกได้โดยอัตโนมัติ ในขณะที่เดียวกัน ก็มีการปรับปรุงกลไกการระงับข้อพิพาทให้รัดกุมขึ้นโดยการตีกรอบ

ระยะเวลาที่คู่กรณีต้องดำเนินการตามคำชี้ขาดขององค์การระงับข้อพิพาทและให้อำนาจคู่กรณีที่ได้รับ ความเสียหายสามารถดำเนินการมาตรการตอบโต้ได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องมีฉันทามติจากสมาชิกดังเช่นในอดีตอีกต่อไป

การปรับปรุงกฎกติกาดังกล่าวทำให้จำนวนกรณีร้องเรียนต่อปีหลังจากมีการบังคับใช้กฎ กติกา ใหม่เพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าหรือจากประมาณปีละน้อยกว่า 10 กรณีในช่วงเวลาของแอกต์ระหว่างปี พ.ศ. 2491-2537 มาเป็นประมาณ 36 กรณีต่อปีในช่วงปี 2538 – 2543 หลังจากมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก ขึ้นมาแทนที่แอกต์แล้วตามที่ปรากฏในตารางที่ 1 ด้านล่าง นอกจากนี้แล้ว ประเทศกำลังพัฒนายัง ได้รับการปฏิบัติที่พิเศษอันได้แก่

- ก) ให้ประเทศพัฒนาแล้วคำนึงถึงลักษณะปัญหาและข้อจำกัดของประเทศที่ยากจน โดยพยายามที่จะหาทางออกในการปรึกษาหารือกัน (consultation) ก่อนที่จะตัดสินใจนำเรื่อง เข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาท แต่ไม่ได้มีแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจน และไม่มี บทลงโทษ
- ข) ให้คณะพิจารณาข้อพิพาทคำนึงถึงข้อจำกัดของประเทศกำลังพัฒนาในการปฏิบัติหน้าที่ และให้ระบุในรายงานว่าในการพิจารณานั้นได้ให้ “แต้มต่อ” แก่ประเทศกำลังพัฒนา อย่างไร แต่ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกัน
- ค) ในกรณีที่ประเทศพัฒนาแล้วไม่เพิกถอนมาตรการที่เป็นการกีดกันหรือจำกัดการนำเข้าที่ ขัดกับข้อตกลงพหุภาคีตามคำชี้ขาดขององค์การระงับข้อพิพาทหรือมาตรการแก้ไขไม่ สามารถเยียวยาปัญหาได้ ให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเรียกร้องให้องค์การระงับ ข้อพิพาทพิจารณาแนวทางในการดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่ ในทางปฏิบัติแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาไม่เคยใช้สิทธิพิเศษนี้เลยเนื่องจากประเทศกำลัง พัฒนาขาดทุนทรัพย์ บุคลากรและความเชี่ยวชาญที่จะติดตามการดำเนินการตามคำสั่งของ องค์การระงับข้อพิพาทในประเทศคู่กรณี ขาดข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจภายในประเทศ และขาด ความเชี่ยวชาญในการหยิบยกประเด็นในเชิงเศรษฐศาสตร์ หรือกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อที่จะ เรียกร้องให้มีการกำหนดมาตรการเพิ่มเติมที่จะเป็นผลประโยชน์แก่ตนเองได้

แม้การปรับปรุงข้อตกลงว่าด้วยการระงับข้อพิพาทจะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถ เรียกร้องให้มีการพิจารณากรณีข้อพิพาทได้ง่ายขึ้น แต่ก็ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาตกเป็นเป้าของการ ร้องเรียนมากขึ้นเช่นกันแม้ข้อตกลงฯ จะมีกำหนดให้สมาชิกพิจารณาถึงความจำเป็นของประเทศกำลัง พัฒนาในการดำเนินการกรณีที่มีข้อพิพาท จากสถิติการร้องเรียนในช่วงของแอกต์นั้น ประเทศกำลัง พัฒนาเป็นผู้ร้องเรียนประมาณ 1 ใน 3 ของจำนวนกรณีที่มีการร้องเรียนทั้งหมด และเป็นผู้ที่ถูก ร้องเรียนเพียงร้อยละ 8 เท่านั้น แต่ในช่วงหลังภายใต้องค์การการค้าโลก ประเทศกำลังพัฒนายังคง ส่วนแบ่งในการเป็นผู้ร้องเรียนอยู่ที่ประมาณ 1 ใน 3 ของกรณีร้องเรียนทั้งหมดอยู่เช่นเดิม แต่ที่

แตกต่างกันไปคือ ประเทศกำลังพัฒนาเป็นเป้าของการร้องเรียนมากขึ้นจากเพียงร้อยละ 8 ของกรณีร้องเรียนทั้งหมดภายใต้แอกต์มาเป็นร้อยละ 37 ภายใต้องค์การการค้าโลก ตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้รับการปฏิบัติที่พิเศษหรือแตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้วแต่อย่างใดในทางปฏิบัติ

ตารางที่ 1 ประเทศกำลังพัฒนากับการมีส่วนร่วมในกระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก

ระยะเวลา	กลุ่มประเทศ	จำนวนกรณีที่เป็นผู้ร้องเรียน	จำนวนกรณีที่เป็นผู้ถูกร้องเรียน
GATT, 2491-2537* (รวม 435 กรณี)	พัฒนาแล้ว	302 (64.4%)	400 (92%)
	กำลังพัฒนา	133 (30.6%)	35 (8%)
WTO, 2538-2546 (ตุลาคม) (รวม 302 กรณี)	พัฒนาแล้ว	184 (61%)	187 (62%)
	กำลังพัฒนา	118 (39%)	115 (38%)

ที่มา : *Hoekman, Bernard and Kostecki, Michel (2001)

** Van den Bossche (2003), The Doha Development Round Negotiations on the Dispute Settlement Understanding, paper presented at the ETO Conference in Taipei, 28-29 November 2003. The paper is available on line at <http://www.worldtradelaw.net/articles/vandenbosschedohadsu.pdf>

ความล้มเหลวดังกล่าวสืบเนื่องมาจากปัญหาหลักสามประการ ประการแรก แม้กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกจะให้แต้มต่อแก่รัฐสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาในหลักการ แต่การให้แต้มต่อมิได้มีข้อผูกพัน¹ ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้รับการปฏิบัติที่พิเศษแต่อย่างใด

ประการที่สอง กระบวนการระงับข้อพิพาทมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะในส่วนที่ต้องว่าจ้างที่ปรึกษาทางกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายองค์การการค้าโลกและกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่ข้อตกลงมีความซับซ้อนทางเทคนิคมากขึ้นตามลำดับ ประเทศที่ยากจนกว่าจึงเสียเปรียบอยู่เสมอจากข้อจำกัดทางการเงิน การให้ “แต้มต่อ” แก่ประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวมีเพียงเฉพาะในหลักการมิได้เป็นข้อผูกพันทำให้ไม่ได้รับการตอบสนองในทางปฏิบัติ และมีได้ช่วยในการลดต้นทุนในการที่จะได้รับความเป็นธรรมซึ่งเป็นปัญหาหลักของประเทศกำลังพัฒนาแต่อย่างใด

¹ เนื้อหาสาระในส่วนที่เกี่ยวกับการให้แต้มต่อแก่ประเทศกำลังพัฒนามักใช้คำว่า "should" ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า "ควรจะ" แทนคำว่า "shall" ซึ่งแปลว่า "ต้อง"

ประการที่สาม โดยผิวเผินแล้ว อาจมองว่าระบบใหม่นี้จะทำให้ความเป็นธรรมแก่ประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติ การเพิ่มอำนาจในการตอบโต้ดังกล่าวกลับทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบประเทศพัฒนาแล้วมากขึ้น เพราะอำนาจต่อรองทางการค้าน้อย ตัวอย่างเช่น ในกรณีสหรัฐอเมริกาไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาการกีดกันการนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าจากประเทศไทยตามข้อเสนอแนะขององค์การระงับข้อพิพาทแล้ว ประเทศไทยอาจใช้มาตรการตอบโต้สหรัฐอเมริกาโดยการขึ้นภาษีนำเข้าเครื่องมือแพทย์จากสหรัฐอเมริกา (โดยทั่วไปแล้ว มาตรการตอบโต้จะต้องมุ่งเป้าไปยังสินค้าที่มีความคล้ายคลึงกับสินค้าที่ถูกกีดกันการนำเข้า) แต่เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก การตอบโต้จะไม่มีผลกระทบเท่าใดต่อบริษัทผลิตเครื่องมือแพทย์ของสหรัฐอเมริกา และหากไม่มีประเทศอื่นที่สามารถผลิตเครื่องมือแพทย์ดังกล่าวได้ และประเทศไทยเองก็ไม่มีความสามารถทางเทคโนโลยีที่จะผลิตสินค้าทดแทนได้ การขึ้นภาษีจะส่งผลให้ต้นทุนในการให้บริการรักษาพยาบาลสูงขึ้นซึ่งผู้ป่วยต้องเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายที่แพงขึ้น ในทางตรงกันข้าม ประเทศพัฒนาแล้วกลับสามารถดักดวงผลประโยชน์จากการได้รับสิทธิในการใช้มาตรการตอบโต้โดยอัตโนมัติดังกล่าวเพื่อบีบบังคับให้ประเทศกำลังพัฒนาปฏิบัติตามข้อเสนอแนะขององค์การระงับข้อพิพาทจนเป็นที่พอใจ

การใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าในการเยียวยาปัญหาข้อพิพาทมีข้อบกพร่องทั้งในเชิงเศรษฐศาสตร์และในเชิงยุทธศาสตร์ ในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น การตอบโต้ทางการค้าโดยการเพิ่มอัตราภาษีการนำเข้าไม่ก่อผลประโยชน์ใดๆ และยังทำให้ต้นทุนในการนำเข้าสินค้านั้นๆ สูงขึ้นอีกด้วย ในเชิงยุทธศาสตร์ การตอบโต้ดังกล่าวอาจทำให้คู่กรณีต้องยกเลิกมาตรการกีดกันการนำเข้าจากแรงกดดันของกลุ่มธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการตอบโต้ ดังเช่นในกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มาตรการตอบโต้การกีดกันการนำเข้ากล้วยของ EU แบบหมุนเวียน (carousel approach) โดยมีเป้าหมายของสินค้าที่ตอบโต้ที่หลากหลายสลับเปลี่ยนกันไปทุก 6 เดือนเพื่อที่จะสร้างแรงกดดันจากหลายกลุ่มธุรกิจใน EU² แต่สำหรับประเทศกำลังพัฒนา การสร้างแรงกดดันดังกล่าวไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ปัญหาที่ท้าทายประเทศกำลังพัฒนา คือ ทำอย่างไรจึงจะให้ประเทศกำลังพัฒนามีอำนาจในการ “ตอบโต้” ที่ทัดเทียมกับประเทศพัฒนาแล้วโดยการตอบโต้ดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจโดยรวม

3. ประเทศไทยกับกระบวนการระงับข้อพิพาทในองค์การการค้าโลก

ประเทศไทยได้นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกโดยเป็นทั้งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงกรณีการเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม (Third party) ในปัจจุบันมี

² EU ไทย และฟิลิปปินส์ ได้เสนอให้มีการปรับปรุงข้อตกลงว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเพื่อที่จะห้ามมิให้มีการใช้ carousel approach ในการตอบโต้ทางการค้า แต่ข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรจากรัฐสมาชิกอื่นๆ ในการประชุมสมัยพิเศษขององค์การระงับข้อพิพาท (special session of the dispute settlement body) ทำให้ไม่ปรากฏอยู่ในรายงานของประธานของการประชุม (chairman's text) ที่นำเสนอต่อรัฐสมาชิกในเดือนพฤษภาคม 2546 ตามที่จะอธิบายในรายละเอียดต่อไป

ทั้งสิ้น 17 คดี ประกอบด้วยคดีที่สามารถหาข้อสรุปได้ในขั้นตอนการหารือ 2 ฝ่ายจำนวน 5 คดี คดีที่ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สามจำนวน 6 คดี คดีที่สหรัฐต้องปรับมาตรการให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของไทยและประเทศอื่นๆ จำนวน 1 คดี และคดีที่ไทยต้องปรับมาตรการให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของโปแลนด์จำนวน 1 คดี (กรณีพิพาทเรื่องที่ใช้มาตรการ AD กับสินค้าเหล็ก H-Beam) ตามรายละเอียดในตารางที่ 2 การที่องค์กรระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกมีคำสั่งให้สหรัฐอเมริกาดำเนินการตามคำเรียกร้องของประเทศไทยทั้ง 2 กรณีที่ประเทศไทยเป็นผู้ร้องเรียน สหรัฐอเมริกา จึงชี้ให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมิได้โอนเอียงไปในทิศทางของประเทศมหาอำนาจแต่อย่างใด

ตารางที่ 2 กรณีการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก

ประเด็นข้อพิพาท	รหัส	ผู้กล่าวหา	ผู้ถูกกล่าวหา	หมายเหตุ
1. การหารือเรื่องการเก็บภาษีนำเข้าข้าว	DS17	ไทย	สหภาพยุโรป	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการหารือ
2. การหารือเรื่องมาตรการอุดหนุนส่งออกสินค้าเกษตร	DS35	ไทย	ฮังการี	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการหารือ
3. การหารือเรื่องการจำกัดการนำเข้าสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากไทย	DS47	ไทย	ตุรกี	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการหารือ
4. กรณีพิพาทเรื่องมาตรการห้ามนำเข้ากุ้งทะเลจากประเทศที่ไม่มีมีการคุ้มครองเต่าทะเลของสหรัฐอเมริกา	DS58	ไทย มาเลเซีย อินเดีย ปากีสถาน	สหรัฐอเมริกา	ผู้ถูกกล่าวหาต้องปรับมาตรการให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของผู้กล่าวหา
5. กรณีพิพาทเรื่องที่ใช้มาตรการ AD กับสินค้าเหล็ก H-Beam	DS122	โปแลนด์	ไทย	ผู้ถูกกล่าวหาต้องปรับมาตรการให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของผู้กล่าวหา
6. การหารือเรื่องมาตรการปกป้องที่ใช้กับการนำเข้าสินค้า Plain Polyester Filaments	DS181	ไทย	โคลอมเบีย	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการเรียกร้องให้จัดตั้งคณะพิจารณาเมื่อเดือนกันยายน 2542
7. การหารือเรื่องการใช้มาตรการห้ามนำเข้าปลาห่านกระป๋องจากไทย	DS205	ไทย	อียิปต์	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการหารือ
8. การฟ้องเรื่องการใช้มาตรการจำกัดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ไก่	DS69	บราซิล	สหภาพยุโรป	ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
9. การฟ้องเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรยาของแคนาดา	DS114	สหภาพยุโรป	แคนาดา	ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
10. การฟ้องเรื่องกฎหมาย Section 301-310 ของ Trade Act 1974 ของสหรัฐอเมริกาขัดต่อพันธกรณีของสหรัฐภายใต้ความตกลง WTO	DS152	สหภาพยุโรป	สหรัฐอเมริกา	ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
11. กรณีสหรัฐใช้กฎหมาย Continued dumping and subsidy offset Act of 2000 นำภาษีที่เก็บได้จากการตอบโต้การทุ่มตลาดและการต่อต้านการอุดหนุน ไปจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อให้	DS217 DS234	ไทย และ สมาชิก WTO อีก 10 ประเทศ	สหรัฐอเมริกา	คณะอุทธรณ์ยื่นคำคัดค้านของคณะพิจารณาว่ากฎหมายดังกล่าวขัดกับ

³ กรณีพิพาทเรื่องมาตรการห้ามนำเข้ากุ้งทะเลจากประเทศที่ไม่มีมีการคุ้มครองเต่าทะเลของสหรัฐ

ประเด็นข้อพิพาท	รหัส	ผู้กล่าวหา	ผู้ถูกกล่าวหา	หมายเหตุ
อุตสาหกรรมภายใต้ที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการดังกล่าว				ข้อตกลงขององค์การการค้าโลกและกำหนดให้สหรัฐอเมริกาต้องยกเลิกกฎหมายดังกล่าวเมื่อเดือนมกราคม 2547
12. การหารือเรื่องระบบการให้สิทธิพิเศษของสหภาพยุโรป	DS242	ไทย	สหภาพยุโรป	สิ้นสุดที่ขั้นตอนการหารือ
13. การฟ้องเรื่องการใช้มาตรการปกป้องกับสินค้าเหล็ก	DS259	สหภาพยุโรป	สหรัฐอเมริกา	ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
14. การหารือเรื่องการใช้มาตรการที่มีผลต่อการนำเข้าผลไม้สดและผัก	DS270	ฟิลิปปินส์	ออสเตรเลีย	ฟิลิปปินส์ขอให้มีการตั้งคณะพิจารณาเมื่อเดือนกรกฎาคม 2546 โดยไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
15. การหารือกับออสเตรเลียเรื่องการใช้มาตรการที่มีผลต่อการนำเข้าสับปะรด	DS 271	ฟิลิปปินส์	ออสเตรเลีย	ไทยเข้าร่วมในฐานะฝ่ายที่สาม
16. การหารือกับสหภาพยุโรปเรื่องน้ำตาล	DS 283	ไทย	สหภาพยุโรป	ประเทศไทยพร้อมกับบราซิลและออสเตรเลียขอให้มีการตั้งคณะพิจารณาเมื่อเดือนสิงหาคม 2546
17. การหารือกับสหภาพยุโรปเรื่องไก่หมักเกลือ	DS 286	ไทย	สหภาพยุโรป	ประเทศไทยขอให้มีการตั้งคณะพิจารณาเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2546

ที่มา: เว็บไซต์ขององค์การการค้าโลกและกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ณ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2547

4. ประเด็นการเจรจาในรอบโตฮา

ในปี พ.ศ. 2537 เมื่อการเจรจารอบอุรุกวัยสิ้นสุดลง การประชุมของรัฐมนตรีได้กำหนดให้มีการทบทวนกฎ กติกาและกระบวนการว่าด้วยการยุติข้อพิพาทขององค์การการค้าโลก โดยการดำเนินการดังกล่าวจะต้องเสร็จสิ้นลงภายในเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาดังกล่าวการเจรจาระหว่างประเทศสมาชิกก็ยังไม่ได้ข้อสรุปแต่อย่างใด การประชุมรัฐมนตรีที่กรุงโตฮา เมื่อปี พ.ศ. 2544 จึงได้กำหนดให้มีการจัดการประชุมสมัยพิเศษขององค์การระงับข้อพิพาท (special session of the dispute settlement body) เพื่อที่จะให้มีการเจรจาในหัวข้อนี้อย่างเป็นทางการ และได้กำหนดให้มีการข้อสรุปภายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดเวลาดังกล่าวได้ถูกเลื่อนออกไปอีก 1 ปี แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้จวบจนปัจจุบัน

อนึ่ง การเจรจาในส่วนของ การปรับปรุงกฎและกระบวนการว่าด้วยการระงับข้อพิพาทนี้มีได้เป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาในประเด็นอื่นๆ (single undertaking) ซึ่งหมายความว่าไม่จำเป็นที่จะต้องสิ้นสุดลงตามกำหนดเวลาเดือนมกราคม พ.ศ. 2548 ดังเช่นการเจรจาในหัวข้ออื่นๆ อย่างไรก็ตาม ในทาง

ปฏิบัติ การเจรจาในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของการเจรจาในประเด็นอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แม้การเจรจายังไม่สิ้นสุดลง แต่ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ประธานของการประชุมได้จัดทำรายงานสรุปประเด็นสำคัญๆ ที่รัฐสมาชิกหยิบยกหรือเสนอขึ้นมาในที่ประชุม ตั้งแต่การประชุมครั้งแรกในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งมีสาระสำคัญที่สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ก) การลำดับขั้นตอนก่อนหลังระหว่างมาตรา 21.5 และมาตรา 22 (*sequencing*) ข้อตกลงว่าด้วยการระงับข้อพิพาทที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังไม่มี ความชัดเจนในลำดับขั้นตอนระหว่างมาตรา 21.5 ว่าด้วยการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อเสนอของ DSB มาตรา 22 ว่าด้วยการใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้า ทำให้รัฐสมาชิกที่ละเมิดข้อสัญญาเลือกที่จะใช้กลยุทธ์ในการใช้ช่องโหว่ของข้อตกลงในการที่จะ "ซื้อ" การปฏิบัติตามข้อตัดสินขององค์กรระงับข้อพิพาท (*implementation of rulings*) โดยอ้างปฏิบัติตามข้อเสนอฯ อย่างไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง และเมื่อคู่กรณีต้องการจะใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าโดยการเพิกถอนสิทธิทางการค้าก็จะอ้างว่าคู่กรณีไม่มีสิทธิที่จะใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้า เพราะตนได้ดำเนินการตามข้อเสนอฯ แล้ว ความไม่ชัดเจนในประเด็นของความเหมาะสมของการดำเนินการตามข้อเสนอของ DSB ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขข้อตกลงที่มีอยู่ ประเด็นดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐสมาชิกทุกฝ่ายเนื่องจากต่างก็มีความเห็นตรงกันว่ากระบวนการที่ใช้ไม่มีปัญหา

ข) รายงานของประธานการประชุมสมัยพิเศษฯ (*Chairman's Text*) ได้เสนอให้มีการแก้ไขมาตรา 22 ของความเข้าใจว่าด้วยกฎและกระบวนการที่ใช้กับการระงับข้อพิพาท (*Understanding of Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes - DSU*) เพื่อที่จะให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยกำหนดว่าคณะผู้พิจารณาการปฏิบัติตามข้อเสนอของ DSB (*compliance panel*) จะต้องประเมินว่าประเทศที่กระทำผิดได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามาตามข้อเสนอของ DSB อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แล้วหรือไม่ ก่อนที่ประเทศผู้เสียหายจะสามารถดำเนินการเพื่อขออนุญาตจาก DSB ในการใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้า

ค) สิทธิของบุคคลที่สาม (*Third party's rights*) กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกในปัจจุบันอนุญาตให้รัฐสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีข้อพิพาทสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนเบื้องต้นของการทบทวนสาระสำคัญของประเด็นข้อพิพาท (*first substantive review stage*) เท่านั้น คอสตาริกา และจาไมก้าได้เสนอให้ประเทศที่สามมีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนจวบจนกระทั่งการทบทวนระยะกลาง (*interim review stage*)

ง) การส่งเรื่องกลับ (*remand*) จุดอ่อนของข้อตกลงว่าด้วยการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกอีกประการหนึ่งคือ การขาดขั้นตอนที่ชัดเจนในกรณีที่คณะอุทธรณ์ (*appellate body*) ซึ่งรับการอุทธรณ์กรณีพิพาททางการค้า ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากขาดรายละเอียดข้อมูลที่เพียงพอ

ทำให้ข้อพิพาทไม่ได้รับการแก้ไข ส่งผลให้ผู้ร้องเรียนต้องดำเนินการร้องเรียนใหม่ทำให้สิ้นเปลืองเวลาและปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขและเสียหายอย่างทันกาล รายงานของประธานฯ ได้มีข้อเสนอให้คณะอนุกรรมการสามารถส่งเรื่องกลับไปยังคณะผู้พิจารณา (panel) เพื่อที่จะดำเนินการในการรวบรวมรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมและส่งกรณีข้อพิพาทกลับไปยังคณะอนุกรรมการได้อีกครั้ง ทั้งนี้ ได้มีการเสนอทางเลือกอีกทางหนึ่งคือการกำหนดให้คณะอนุกรรมการสามารถรวบรวมรายละเอียดเพิ่มเติมตามความต้องการได้เองโดยไม่ต้องส่งเรื่องกลับไปยังคณะผู้พิจารณา แต่ทางเลือกนี้ไม่ค่อยเหมาะสมนักเพราะโดยหลักการแล้วคณะอนุกรรมรมีหน้าที่ที่จะพิจารณาในประเด็นของข้อกฎหมายเท่านั้น

จ) การปฏิบัติที่พิเศษและแตกต่าง (special and differential treatment)

ดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่า แม้จะมีการปรับปรุงความตกลงว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในการเจรจาอนุภูมิภาคเพื่อให้ "แต่้มต่อ" แก่รัฐสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่การให้แต่้มต่อเป็นไปบนพื้นฐานของความสมัครใจเท่านั้นทำให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้รับการปฏิบัติที่พิเศษหรือแตกต่างในทางปฏิบัติแต่อย่างใด รายงานของประธานการประชุมฯ เสนอให้การให้แต่้มต่อแก่ประเทศกำลังพัฒนามีผลผูกพันเช่นในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับมาตรการทางการค้า รัฐสมาชิก "จะต้อง" ดำเนินถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อรัฐสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาด้วย นอกจากนี้แล้วยังมีข้อเสนอเพื่อให้การปฏิบัติที่เป็นพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนาในประเด็นของการเตรียมเอกสารข้อมูลที่จะนำเสนอต่อคณะผู้พิจารณา หรือระยะเวลาที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามข้อตัดสินขององค์กรระงับข้อพิพาท เป็นต้น

ฉ) การให้เงินชดเชย (compensation)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการระงับข้อพิพาทมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะในส่วนที่ต้องว่าจ้างที่ปรึกษาทางกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายของค์การการค้าโลก และกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศที่ยากจนกว่าเสียเปรียบประเทศที่ร่ำรวยกว่า ข้อจำกัดทางการเงินทำให้การให้ "แต่้มต่อ" แก่ประเทศกำลังพัฒนาในกระบวนการระงับข้อพิพาทไม่มีความหมายเท่าใดนักหากประเทศกำลังพัฒนาไม่มีโอกาสในการใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านการเงิน ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากสถิติการร้องเรียนขององค์การการค้าโลก ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2546 มีทั้งหมด 302 กรณี จากจำนวนดังกล่าว ประเทศพัฒนาแล้วเป็นผู้ร้องเรียนถึงร้อยละ 61 ประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้สูงร้อยละ 22 ประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลางร้อยละ 11 และประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ต่ำเพียงร้อยละ 6 (Van den Bossche 2003)

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา ในการประชุมรัฐมนตรีองค์การการค้าโลกครั้งที่ 3 ที่เมืองซีแอตเติล ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการลงนามในข้อตกลงที่จะให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการด้านกฎหมายของค์การการค้าโลก (Advisory Centre on WTO Law) เพื่อที่จะให้บริการที่

ปรึกษาทางด้านกฎหมายและฝึกรวมเกี่ยวกับกฎ กติกาขององค์การการค้าที่นับวันยังมีความซับซ้อนมากขึ้นแก่ประเทศสมาชิก แต่ศูนย์บริการฯ ดังกล่าวมีนักกฎหมายเพียง 6 คน ซึ่งไม่เพียงพอกับความ ต้องการของประเทศกำลังพัฒนาที่มีจำนวนกว่า 100 ประเทศ นอกจากนี้แล้ว แม้ศูนย์ดังกล่าวให้บริการ ฝึกรวมแก่เจ้าหน้าที่ของประเทศกำลังพัฒนาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่ในกรณีของการให้บริการ คำปรึกษาทางกฎหมายยังมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ยกเว้นในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นสมาชิก ของศูนย์บริการ⁴ และประเทศพัฒนาน้อยที่สุด

นอกจากนี้แล้ว ในรายงานของประธานการประชุมสมัยพิเศษว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาท (chairman's text) ได้เสนอให้คณะผู้พิจารณาหรือคณะอุทธรณ์สามารถออกคำสั่งให้ประเทศพัฒนาแล้ว ต้องชดเชยค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางกฎหมาย (litigation costs) ให้แก่คู่กรณีที่เป็นประเทศกำลัง พัฒนาในกรณีที่ประเทศกำลังพัฒนาเป็นผู้ชนะในกรณีข้อพิพาท เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการเข้าสู่ กระบวนการระงับข้อพิพาทสำหรับประเทศที่มีรายได้น้อย

ข) ข้อเสนออื่นๆ ของสมาชิกที่ไม่ได้รับการบรรจุในรายงานของประธานฯ

รายงานของประธานฯ มิได้บรรจุประเด็นหลายประเด็นที่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาโดยประเทศ พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาเนื่องจากประเด็นเหล่านั้นไม่ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิก เพียงพอโดยยังมีกลุ่มที่มีความเห็นที่แตกต่างกันมากทำให้การเจรจาต่อรองที่จะนำไปสู่ข้อสรุปเป็นไปได้ ได้น้อย ตัวอย่างเช่น

- สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปเสนอให้คณะผู้พิจารณาและคณะอุทธรณ์สามารถรับและ พิจารณาข้อมูล ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะขององค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐ (amicus curiae) ในการพิจารณากรณีข้อพิพาท ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการคัดค้านอย่างมากจากกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนาที่เกรงว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจในประเทศพัฒนาแล้วซึ่งมีเส้นสายและเงินทุนมากโน้มน้าวให้การพิจารณาเป็นไปในทิศทาง ที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนเอง
- ไทย ฟิลิปปินส์ และ สหภาพยุโรปได้เสนอให้มีการสร้างหลักเกณฑ์ในการตอบโต้ทาง การค้าโดยระบบการหมุนเวียนรายการสินค้า หรือ carousel ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เนื่องจากเห็นว่าไม่เป็นธรรม และเสนอให้กฎเกณฑ์ดังกล่าวอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า การ ตอบโต้ทางการค้าควรเป็นไปเพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่อุตสาหกรรมนั้นๆ มิใช่เพื่อสร้างแรงกดดันจากภาคอุตสาหกรรมในประเทศที่ถูกตอบโต้

⁴ ประเทศสมาชิก WTO ที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกของศูนย์บริการด้านกฎหมายองค์การการค้าโลก (ACWL) จะต้องบริจาคเงินเข้า กองทุน (Endowment fund) ประเทศไทยมีสถานภาพเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ ด้วย

- ประเทศกำลังพัฒนาได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงการเยียวยากรณีข้อพิพาททางการค้า ซึ่งไม่ได้รับการตอบรับจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วดังนี้
 - ให้มีการชดเชยความเสียหาย (monetary compensation) แทนการตอบโต้จนกระทั่งมีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามข้อเสนอแนะขององค์กรระงับข้อพิพาท โดยรัฐเป็นผู้รับค่าชดเชยดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ
 - ให้ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศรวมกันใช้มาตรการตอบโต้ได้ (collective retaliation) เพื่อที่จะให้การตอบโต้มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อประเทศพัฒนาแล้ว โดยการตอบโต้ในลักษณะของกลุ่มประเทศดังกล่าว อาจมีผลกระทบที่คำนวณเป็นมูลค่าความเสียหายทางธุรกิจในประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงของประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้ร้องเรียนด้วย ในประเด็นนี้ ประเทศพัฒนาแล้วไม่ยอมรับหลักการของการชดเชยความเสียหายที่มีมูลค่าสูงกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเห็นว่าการตอบโต้ในลักษณะของกลุ่มประเทศจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการค้า และผู้บริโภคในประเทศที่ถูกเรียกร้องให้ช่วยใช้มาตรการตอบโต้โดยการขึ้นภาษีศุลกากรก็จะต้องแบกรับภาระของราคาสินค้านำเข้าที่แพงขึ้นเพื่อช่วยเหลือประเทศอื่น
 - ให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเลือกที่จะเพิกถอนสิทธิและผลประโยชน์ที่ประเทศกำลังพัฒนาพึงได้รับจากข้อตกลงด้านอื่นๆ ที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่เป็นประเด็นของข้อพิพาท (cross retaliation) เช่นในกรณีที่ประเทศเอกวาดอร์ต้องการจะเพิกถอนการให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสหภาพยุโรปตามข้อตกลงว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPS) เพื่อเป็นการตอบโต้การที่สหภาพยุโรปใช้ระบบโควต้ากีดกันการนำเข้ากล้วยจากเอกวาดอร์ เป็นต้น ซึ่งป็นแนวทางในการตอบโต้ของประเทศยากจนที่นอกจากได้ผลแล้วยังไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่เศรษฐกิจภายในประเทศอีกด้วย จึงควรมีการปรับปรุงข้อตกลงเพื่อที่จะให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถใช้ cross retaliation ได้ง่ายมากกว่าในปัจจุบัน
- ประเทศไทยได้เสนอให้เพิ่มสมาชิกของคณะอุทธรณ์อีก 2 ถึง 4 คน จากที่มีอยู่ในปัจจุบัน 7 คนเนื่องจากภาระมีเพิ่มมากขึ้นทำให้ไม่สามารถทำงานได้ทันเวลาส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินคดี

5. ข้อเสนอ

การปรับปรุงความเข้าใจว่าด้วยกฎและกระบวนการที่ใช้กับการระงับข้อพิพาททั้งในส่วนของการปฏิรูปองค์กร กระบวนการและขั้นตอน ตลอดจนการปฏิบัติที่พิเศษและแตกต่างสำหรับประเทศกำลังพัฒนาตามข้อเสนอที่ปรากฏในรายงานของประธานฯ ในเดือนพฤษภาคม 2546 น่าจะเป็น

ประโยชน์ต่อประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ซึ่งเรียกร้องให้กระบวนการระงับข้อพิพาทให้ความเท่าเทียมกันระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาในทางปฏิบัติมากขึ้น นอกจากนี้แล้ว ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นผู้ร้องเรียนมากกว่าผู้ถูกร้องเรียนตามที่ปรากฏชัดเจนในตารางที่ 1 ว่าประเทศไทยเป็นผู้ถูกกล่าวหาในกรณีเดียวคือเหล็ก อุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทยซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกีดกันการนำเข้าจากประเทศสมาชิกอื่นๆ น่าจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการปรับปรุงความเข้าใจด้วยกฎและกระบวนการที่ใช้กับการระงับข้อพิพาทที่เอื้อต่อประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น

กระทรวงอุตสาหกรรมควรดำเนินการศึกษาเพื่อประเมินความเสียหายของภาคอุตสาหกรรมไทยที่ถูกสมาชิกอื่นใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ขัดกับข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (กรณีที่มีการตัดสินแล้ว) รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วย เพื่อที่จะเป็นข้อมูลสนับสนุนการเจรจาว่ากระบวนการฯ ในปัจจุบันสามารถขยับยั้งความเสียหายแก่ภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับความเดือดร้อนในทางปฏิบัติหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงขั้นตอนใดอย่างไรเพื่อเป็นการลดภาระต้นทุนของผู้ประกอบการไทย

บรรณานุกรม

Hoekman, Bernard และ Kostecki, Michel (2001), The Political Economy of the World Trading System: The WTO and Beyond, Great Britain, Oxford University press.

Van den Bossche (2003), The Doha Development Round Negotiations on the Dispute Settlement Understanding, paper presented at the ETO Conference in Taipei, 28-29 November 2003.
<http://www.worldtradelaw.net/articles/vandenbosschedohadsu.pdf>